

УДК 798.8]:796.032.2

СПІВВІДНОШЕННЯ КІЛЬКОСТІ КОМПЛЕКТІВ НАГОРОД ІЗ ВИДІВ СПОРТИВНИХ ЄДИНОБОРСТВ У ПРОГРАМАХ ІГОР ОЛІМПІАД СУЧАСНОСТІ

Артур ПАЛАТНИЙ

*Комітет Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики,
спорту та туризму, м. Київ, Україна, e-mail: palatnyy.a@gmail.com*

Анотація. Науково обґрунтовані дослідження з проблематики спортивних єдиноборств у програмах Ігор Олімпіад відсутні. Тому метою дослідження було з'ясувати співвідношення комплектів нагород видів спортивних єдиноборств у програмах Ігор Олімпіад на сучасному етапі розвитку олімпійського спорту. Установлено, що упродовж еволюції програми Ігор Олімпіад зі спортивних єдиноборств та з уведенням до неї «нових» видів співвідношення часток комплектів нагород змінювалося.

За загальними показниками частки окремих видів спортивних єдиноборств становлять станом на 2016 рік для фехтування – 15,87% (13,16% серед чоловіків та 20,00% серед жінок), боротьби греко-римської – 9,52% (15,79% лише серед чоловіків), боротьби вільної 19,05% (15,79% та 24,00%), боксу – 20,63% (26,32% та 12,00%), дзюдо – 22,22% (18,42 та 28,00) та тхеквондо – 12,70% (10,53% та 16,00%) від кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств відповідно.

Ключові слова: спортивні єдиноборства, програма, Ігри Олімпіад, співвідношення.

**СООТНОШЕНИЕ КОЛИЧЕСТВА
КОМПЛЕКТОВ НАГРАД ПО ВИДАМ
СПОРТИВНЫХ ЕДИНОБОРСТВ
В ПРОГРАММАХ ИГР ОЛИМПИАД
СОВРЕМЕННОСТИ**

Артур ПАЛАТНИЙ

*Комитет Верховной Рады Украины
по вопросам семьи, молодежной политики,
спорта та туризма, г. Киев, Украина,
e-mail: palatnyy.a@gmail.com*

Аннотация. Научно обоснованные исследования по проблематике спортивных единоборств в программах Игр Олимпиад отсутствуют. Поэтому целью исследования было выяснить соотношение комплектов наград по видам спортивных единоборств в программах Игр Олимпиад на современном этапе развития олимпийского спорта. Установлено, что на протяжении эволюции программы Игр Олимпиад по спортивным единоборствам и с введением в нее «новых» видов соотношение частей комплектов наград менялось.

По общим показателям части отдельных видов спортивных единоборств составляют по состоянию на 2016 год для фехтования 15,87% (13,16% среди мужчин и 20,00% среди женщин), греко-римской борьбе – 9,52% (15,79% только среди мужчин), вольной борьбы 19,05% (15,79% и 24,00%), бокса – 20,63% (26,32% и 12,00%), дзюдо – 22,22% (18,42 и 28,00) и тхэквондо – 12,70% (10,53% и 16,00%) количества комплектов наград по спортивным единоборствам соответственно.

Ключевые слова: спортивные единоборства, программа, Игры Олимпиад, соотношение.

**CORRELATION OF THE SETS OF AWARDS
IN COMBAT SPORTS IN THE PROGRAMS
OF MODERN OLYMPICS**

Artur PALATNYI

*Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine
on Family Matters, Youth Policy, Sports and
Tourism, e-mail: palatnyy.a@gmail.com*

Abstract. The subject area of combat sports in the programs of the Olympic Games is lacking theoretically substantiated research. The aim of the study in question was to elucidate the quantitative ratio of the sets of awards won in the combat sports events in the contemporary Olympic Games programs within the framework of modern Olympic movement. It has been found out that in the process of evolution of the Olympics' programs for combat sports and introduction of "new" events the ratio for the shares of the sets of awards has changed.

According to the overall rates as for 2016 the shares for the number of sets of awards in particular combat sports respectively are as follows: fencing – 15,87% (13,16% for male and 20,00% for females), Greco-Roman wrestling – 9,52% (15,79% for males only), free-style wrestling – 19,05% (15,79% for male and 24,00% for females), boxing – 20,63% (26,32% for male and 12,00% for females), judo – 22,22% (18,42% and 28,00% correspondingly) and taekwondo – 12,70% (10,53% and 16,00% accordingly).

Keywords: combat sports, program, Olympic Games, correlation.

Постановка проблеми. Спортивні єдиноборства є невід'ємною та видовищною складовою частиною програми Ігор Олімпіад сучасності [1, 2, 4]. Упродовж останніх десятиліть популярність єдиноборств у світі також зростає. Окремі з них, завдяки своїй популярності

та виконанню основних вимог і рішення сесії Міжнародного олімпійського комітету, мають змогу потрапити до програми Ігор Олімпіад [1, 3, 5, 6]. На сьогодні такими видами спорту є фехтування, боротьба греко-римська, боротьба вільна, бокс, дзюдо та тхеквондо [9, 12, 13] та у 2020 році додасться карате [8].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проведений попередній пошук дав нам підстави стверджувати, що наявна в різних джерелах (наукова та методична література, мережа Інтернет) інформація має здебільшого науково-публіцистичний чи довідковий характер. Цілісні науково обґрунтовані дослідження проблематики спортивних єдиноборств у програмах Ігор Олімпіад відсутні. Однак варто відзначити роботи низки науковців, у межах яких були досліджені питання структури програм Ігор Олімпіад різних років та зроблено спробу їх аналізування [1, 2, 3, 6, 9, 10].

Таким чином, актуальним науковим питанням залишається з'ясування місця групи спортивних єдиноборств у програмах Ігор Олімпіад, зокрема визначення часток окремих видів у структурі нагород.

Мета дослідження – з'ясувати співвідношення комплектів нагород видів спортивних єдиноборств у програмах Ігор Олімпіад на сучасному етапі розвитку олімпійського спорту.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення даних наукової і методичної літератури та джерел інформаційної мережі Інтернет, аналіз документальних матеріалів (програми Ігор Олімпіад), методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу. Розв'язання локальних наукових завдань із висвітлення історичних особливостей розвитку програм Ігор Олімпіад не з'ясовує повністю еволюційних особливостей становлення та розвитку окремих видів спортивних єдиноборств. Це спонукало нас до деталізованого вивчення загальних показників динаміки часток комплектів нагород видів спортивних єдиноборств у програмах Ігор Олімпіад сучасності (табл. 1).

Відповідно до отриманих результатів ми можемо констатувати, що частки комплектів нагород за загальною кількістю за різними видами спортивних єдиноборств мають відмінності на різних часових відрізках.

На Іграх I Олімпіади (1896, Афіни) було представлено усього два види спортивних єдиноборств (фехтування та боротьбу греко-римську). Це визначило розподіл нагород винятково між цими видами спорту. Згідно з розіграними комплектами нагород 75,0% припало на змагання з фехтування та 25,0% на змагання з боротьби греко-римської. За кількісним співвідношенням це відповідно становило три та один комплект нагород.

На Іграх II Олімпіади (1900, Париж), відповідно до змін програми, було залишено лише один вид спорту, внесений до спортивних єдиноборств, а саме фехтування (100,0% комплектів нагород). При цьому абсолютне значення комплектів нагород було збільшено до семи.

Динамічний розвиток програми Ігор Олімпіад сприяв тому, що на Іграх III Олімпіади (1904, Сент-Луїс) було три види, що представляли спортивні єдиноборства. Частки нагород суттєво змінилися. На фехтування припало 26,32% (5 комплектів нагород), боротьбу греко-римську – 36,84% (7 комплектів нагород) та боротьбу вільну – 36,84% (7 комплектів нагород). Виявлена ситуація свідчить, що змагання (Ігри Олімпіад), які були проведені в США, підтвердили динамічний розвиток зазначених видів боротьби в цій країні. Водночас фехтування було тоді, на наш погляд, менш популярне. Разом зі збільшенням уваги до видів боротьби це зумовило зменшення на два комплекти нагород у фехтуванні.

Проте вже на Іграх IV Олімпіади (1908, Лондон) ситуація дещо змінилася. Популярність виду спорту на цьому етапі розвитку Ігор Олімпіад сучасності мала достатньо визначальне місце для внесення змін до програми змагань. Сьогодні ми також можемо спостерігати таку тенденцію, адже організаційний комітет Олімпійських та Паралімпійських ігор може пропонувати Міжнародному олімпійському комітету вводити ті чи інші види спорту до програми [7, 9].

Таким чином, до програми Ігор IV Олімпіади було внесено бокс, що був популярним на теренах Великої Британії в кінці XIX – на початку XX століття. Організатори змагань

запропонували ввести одразу розіграш п'яти комплектів нагород на тлі зменшення кількості комплектів нагород для інших видів спортивних єдиноборств (4 для фехтування, 4 – боротьби греко-римська, 5 – боротьби вільної). Відсоткове співвідношення свідчить про такий розподіл: для фехтування та боротьби греко-римської по 22,22% і боротьби вільної та боксу по 27,78% відповідно.

Таблиця 1

Динаміка часток комплектів нагород видів спортивних єдиноборств у програмах Ігор Олімпіад сучасності (загалом,%)

Рік та місце проведення Ігор Олімпіад	Загалом	Види спортивних єдиноборств					
		фехтування	боротьба греко-римська	боротьба вільна	бокс	дзюдо	ТХЕКВОНДО
1896, Афіни	4	75,00	25,00	-	-	-	-
1900, Париж	7	100,0	-	-	-	-	-
1904, Сент-Луїс	19	26,32	-	36,84	36,84	-	-
1908, Лондон	18	22,22	22,22	27,78	27,78	-	-
1912, Стокгольм	10	50,00	50,00	-	-	-	-
1920, Антверпен	24	25,00	20,83	20,83	33,33	-	-
1924, Париж	28	25,00	21,43	25,00	28,57	-	-
1928, Амстердам	28	25,00	21,43	25,00	28,57	-	-
1932, Лос-Анджелес	29	24,14	24,14	24,14	27,59	-	-
1936, Берлін	29	24,14	24,14	24,14	27,59	-	-
1948, Лондон	31	22,58	25,81	25,81	25,81	-	-
1952, Гельсінкі	33	21,21	24,24	24,24	30,30	-	-
1956, Мельбурн	33	21,21	24,24	24,24	30,30	-	-
1960, Рим	34	23,53	23,53	23,53	29,41	-	-
1964, Токіо	38	21,05	21,05	21,05	26,32	10,53	-
1968, Мехіко	35	22,86	22,86	22,86	31,43	-	-
1972, Мюнхен	45	17,78	22,22	22,22	24,44	13,33	-
1976, Монреаль	45	17,78	22,22	22,22	24,44	13,33	-
1980, Москва	47	17,02	21,28	21,28	23,40	17,02	-
1984, Лос-Анджелес	48	16,67	20,83	20,83	25,00	16,67	-
1988, Сеул	46	17,39	21,74	19,57	26,09	15,22	-
1992, Барселона	54	14,81	18,52	18,52	22,22	25,93	-
1996, Атланта	56	17,86	17,86	17,86	21,43	25,00	-
2000, Сідней	60	16,67	13,33	13,33	20,00	23,33	13,33
2004, Афіни	61	16,39	11,48	18,03	18,03	22,95	13,11
2008, Пекін	61	16,39	11,48	18,03	18,03	22,95	13,11
2012, Лондон	63	15,87	11,11	17,46	20,63	22,22	12,70
2016, Ріо-де-Жанейро	63	15,87	9,52	19,05	20,63	22,22	12,70

У 1912 році в межах програми Ігор V Олімпіади (Стокгольм) відбулися чергові зміни. Вони були пов'язані із виключенням із програми введених раніше двох видів спорту (боротьби вільної та боксу). Загалом спостерігається ситуація, на яку вказує більшість дослідників історій олімпійського спорту, пов'язана із впливом на формування програми змагань першого періоду Ігор Олімпіад сучасності різних зовнішніх чинників [2, 9, 10]. Отже, на Іграх V Олімпіади (1912, Стокгольм) частки комплектів нагород розподілилися пропорційно (по 50,0%) між фехтуванням та боротьбою греко-римською, що становило по п'ять комплектів нагород.

Після перерви, спричиненою подіями Першої світової війни, у програмі Ігор VII Олімпіади (1920, Антверпен) відбулося відновлення боротьби вільної та боксу. Ураховуючи кількісні показники (абсолютні та відносні), можна стверджувати, що вони зайняли до-

статньо ґрунтовні позиції. Так, для боротьби вільної запропоновано розіграш п'яти, а для боксу – восьми комплектів нагород. Для уже традиційних змагань з фехтування та боротьби греко-римської кількість комплектів нагород суттєво не змінилась. У фехтуванні розіграно шість, у боротьбі греко-римській – п'ять комплектів нагород. При цьому відсоткові значення на цих змаганнях становили для фехтування 25,0%; боротьби греко-римської – 20,83; боротьби вільної – 20,83 та боксу – 33,33% від загальної кількості комплектів нагород розіграних у спортивних єдиноборствах.

Надалі, на наш погляд, співвідношення кількості комплектів нагород із видів спортивних єдиноборств можна розглядати в комплексі для часового відрізка з 1924 до 1960 р (Ігри VIII Олімпіади – Ігри XVII Олімпіади). Характерним для цього відрізка є наявність сталої програми змагань (за кількістю видів спорту) та незначних змін абсолютної кількості комплектів нагород за видами спортивних єдиноборств. Це спостерігається, попри складний, за твердженнями значної кількості фахівців, період для олімпійського спорту, пов'язаний із подіями Другої світової війни.

Отже, упродовж тривалого часу частки в загальній кількості комплектів нагород для окремих видів спортивних єдиноборств залишалися відносно сталими. Так, для фехтування вони були в межах 21,21–25,00% (7–8 комплектів нагород), боротьби греко-римської – 21,43–25,81% (6–8 комплектів нагород), боротьби вільної – 23,53–25,81% (7–8 комплектів нагород) та боксу – 25,81–30,30% (8–10 комплектів нагород).

Варто виокремити Ігри XVII Олімпіади (1964, Токіо). На наш погляд, під впливом міста та країни організатора цих Ігор Олімпіад до програми змагань було додано новий вид – дзюдо. Уведення до програми змагань зі спортивних єдиноборств цього виду та відповідно чотирьох вагових категорій позначилося на частках для інших видів спортивних єдиноборств. Зазначимо, що для більшості з них було паритетне розподілення комплектів нагород – 21,05% загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств (по 8 комплектів нагород) для фехтування, боротьби греко-римської, боротьби вільної. Деяка більша частка спостерігалася для боксу – 26,32% загальної кількості нагород зі спортивних єдиноборств (10 комплектів нагород). Для «нового» виду в програмі Ігор XVIII Олімпіади (1964, Токіо) було передбачено 10,53%, тобто чотири комплекти нагород.

Тимчасова відмова від проведення змагань з дзюдо на Іграх XIX Олімпіади (1968, Мехіко) стала причиною змін у частках інших видів спортивних єдиноборств. При цьому уже впродовж тривалого періоду спостерігається домінування боксу, на який припало 31,43% загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств, тобто 11 комплектів нагород.

Для інших видів спортивних єдиноборств (фехтування, боротьба греко-римська та боротьба вільна) спостерігається рівномірність розподілу часток по 22,86% від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств, тобто 8 комплектів нагород.

Також у комплексі пропонуємо розглядати частки видів спортивних єдиноборств на Іграх XX–XXIV Олімпіад (1972–1988 рр.). За цей час суттєвих змін не відбулося. Після повернення дзюдо до програми змагань частки видів спортивних єдиноборств у загальній кількості комплектів нагород для цієї групи видів спорту залишалися практично незмінними.

Можна спостерігати, що упродовж п'яти Ігор Олімпіад для фехтування було заплановано від 16,67 до 17,78% від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств, для боротьби греко-римської – 20,83–22,22%; боротьби вільної – 19,57–22,22%; боксу – 24,44–26,09 та дзюдо 13,33–15,22% відповідно. Це становило для фехтування 8 комплектів нагород, боротьби греко-римської – 10, боротьби вільної – 9–10, боксу – 11–12 та дзюдо – 6–8 комплектів нагород відповідно.

Для наступних Ігор XXV та XXVI Олімпіад (1992, Барселона та 1996, Атланта) ми спостерігаємо суттєві зміни у частках за видами спорту без наявності варіативності переліку власне видів спортивних єдиноборств. Зафіксовано зменшення часток у більшості видів спортивних єдиноборств (фехтування, боротьба греко-римська, боротьба вільна, бокс) на 1,05–3,87% від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств, що

компенсовано збільшенням частки для дзюдо на 10,73% до 25,93 та 25,00% відповідно (14 комплектів нагород).

Починаючи з Ігор XXVII Олімпіади (2000, Сідней), можна говорити про останні зміни, що вплинули на співвідношення часток комплектів нагород із видів спортивних єдиноборств. Зміни пов'язані із уведенням ще одного виду спорту – тхеквондо. Це стало причиною змін часток для окремих видів спорту. Зменшення стосувалися усіх видів спортивних єдиноборств. Це вказує на те, що Міжнародний олімпійський комітет та організаційний комітет Олімпійських ігор компенсували введення нового виду спорту уже наявними у програмі Ігор Олімпіад видами спортивних єдиноборств.

Таким чином, упродовж 2000–2016 рр. (Ігри XXVII – XXXI Олімпіад) спостерігаються такі частки для видів спортивних єдиноборств: фехтування (16,67–15,87% від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств, 10 комплектів нагород), боротьба греко-римська (13,33–9,52%, 8–6 комплектів нагород), боротьба вільна (13,33–19,05%, 8–12 комплектів нагород), бокс (18,03–20,63%, 12–13 комплектів нагород), дзюдо (23,33–22,22%, 14 комплектів нагород) та тхеквондо (13,33–12,70%, 8 комплектів нагород).

Цікавим для нас є той факт, що станом на 2016 рік (Ігри XXXI Олімпіади, Ріо-де-Жанейро) сума часток класичних спортивних єдиноборств становить 65,08% (фехтування, боротьба греко-римська, боротьба вільна, бокс) та «нові» спортивні єдиноборства (дзюдо а тхеквондо) у програмі Ігор Олімпіад вже займають 34,92% загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств. Окрім цього, починаючи з 2020 року (Ігри XXXII Олімпіади, Токіо), за цим показником варто очікувати зміни пропорцій у бік «нових» спортивних єдиноборств, що пов'язано з внесенням до програми змагань з карате.

До продовження цієї тематики ми провели вивчення динаміки часток комплектів нагород видів спортивних єдиноборств у програмах Ігор Олімпіад сучасності окремо серед чоловіків (див. табл. 2) та жінок (див. табл. 3).

Аналізування даних щодо розподілу комплектів нагород у програмах Ігор Олімпіад сучасності дає підстави нам говорити про те, що впродовж тривалого періоду від Ігор I Олімпіади (1896, Афіни) до Ігор VII Олімпіади (1920, Антверпен) співвідношення кількості нагород із видів спортивних єдиноборств є тотожним (за відсотковими та абсолютними значеннями) до співвідношення за загальною кількістю нагород. Це пов'язано із відсутністю в програмі змагань зі спортивних єдиноборств серед жінок [6, 9, 10, 12, 13].

Починаючи із Ігор VIII Олімпіади (1924, Париж), до структури змагань зі спортивних єдиноборств додані змагання з фехтування серед жінок. Це несуттєво змінило пропорції між окремими видами спортивних єдиноборств щодо комплектів нагород. Причиною цього є те, що тривалий час розігрувався спочатку один, а дещо пізніше два комплекти нагород серед жінок.

Для співвідношення кількості комплектів нагород за видами спортивних єдиноборств у програмі Ігор Олімпіад серед чоловіків з 1924 до 1960 р. зафіксовано узагальнені тенденції, пов'язані із таким:

- зменшення частки змагань із фехтування з 22,22 до 18,75% від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед чоловіків при сталій кількості комплектів нагород (6 позицій);
- незначне варіативне збільшення частки для змагань із боротьби греко-римської з 22,22 до 25,00% від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед чоловіків (7–8 комплектів нагород) та досягненням пікового значення для цього часового відрізка на Іграх XIV Олімпіади (1948, Лондон) – 26,67% від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед чоловіків;
- незначне зменшення частки комплектів нагород у боротьбі вільній з 25,93 до 25,00% від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед чоловіків та піковим значенням (26,67%) цього показника на Іграх XIV Олімпіади (1948, Лондон), що становило 7–8 комплектів нагород;

- незначне збільшення частки комплектів нагород у боксі з 29,63 до 31,25% від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед чоловіків (8–10 комплектів нагород) та найнижчих значень цього показника на Іграх XIV Олімпіади (1948, Лондон).

Таблиця 2

**Динаміка часток комплектів нагород видів спортивних єдиноборств
у програмах Ігор Олімпіад сучасності (серед чоловіків)**

Рік та місце проведення Ігор Олімпіад	Загалом	з них серед чоловіків	Види спортивних єдиноборств					
			фехтування	боротьба греко-римська	боротьба вільна	бокс	дзюдо	тхеквондо
1896, Афіни	4	4	75,00	25,00	-	-	-	-
1900, Париж	7	7	100,0	-	-	-	-	-
1904, Сент-Луїс	19	19	26,32	-	36,84	36,84	-	-
1908, Лондон	18	18	22,22	22,22	27,78	27,78	-	-
1912, Стокгольм	10	10	50,00	50,00	-	-	-	-
1920, Антверпен	24	24	25,00	20,83	20,83	33,33	-	-
1924, Париж	28	27	22,22	22,22	25,93	29,63	-	-
1928, Амстердам	28	27	22,22	22,22	25,93	29,63	-	-
1932, Лос-Анджелес	29	28	21,43	25,00	25,00	28,57	-	-
1936, Берлін	29	28	21,43	25,00	25,00	28,57	-	-
1948, Лондон	31	30	20,00	26,67	26,67	26,67	-	-
1952, Гельсінкі	33	32	18,75	25,00	25,00	31,25	-	-
1956, Мельбурн	33	32	18,75	25,00	25,00	31,25	-	-
1960, Рим	34	32	18,75	25,00	25,00	31,25	-	-
1964, Токіо	38	36	16,67	22,22	22,22	27,78	11,11	-
1968, Мехіко	35	33	18,18	24,24	24,24	33,33	-	-
1972, Мюнхен	45	43	13,95	23,26	23,26	25,58	13,95	-
1976, Монреаль	45	43	13,95	23,26	23,26	25,58	13,95	-
1980, Москва	47	45	13,33	22,22	22,22	24,44	17,78	-
1984, Лос-Анджелес	48	46	13,04	21,74	21,74	26,09	17,39	-
1988, Сеул	46	44	13,64	22,73	20,45	27,27	15,91	-
1992, Барселона	54	45	13,33	22,22	22,22	26,67	15,56	-
1996, Атланта	56	45	13,33	22,22	22,22	26,67	15,56	-
2000, Сідней	60	45	13,33	17,78	17,78	26,67	15,56	8,89
2004, Афіни	61	42	14,29	16,67	16,67	26,19	16,67	9,52
2008, Пекін	61	41	12,20	17,07	17,07	26,83	17,07	9,76
2012, Лондон	63	40	12,50	17,50	17,50	25,00	17,50	10,00
2016, Ріо-де-Жанейро	63	38	13,16	15,79	15,79	26,32	18,42	10,53

Надалі, на наш погляд, співвідношення часток комплектів нагород за видами спортивних єдиноборств у програмі Ігор Олімпіад серед чоловіків варто вивчати з урахуванням введення до програми «нових» видів, зокрема дзюдо та тхеквондо.

З 1964 р. (Ігри XVIII Олімпіади, Токіо), за винятком 1968 р. (Ігри XIX Олімпіади, Мехіко), у програмі були представлені змагання з дзюдо. До 1996 р. (Ігри XXVI Олімпіади, Атланта) у програмі не було змін кількості видів спорту. За цей період ми спостерігаємо подальше зниження часток комплектів нагород з фехтування серед чоловіків з 16,67 до 13,33% від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств при сталій абсолютній кількості нагород (6 позицій). При цьому частки для таких видів спортивних єдиноборств як боротьба греко-римська та боротьба вільна залишаються на приблизно однаковому рівні 22,22% (із діапазоном 21,74–24,24% та 20,45–24,24% від загальної кількості комплектів

нагород зі спортивних єдиноборств серед чоловіків відповідно). Також абсолютна кількість нагород є майже однаковою в усіх програмах Ігор Олімпіад цього періоду (від 8 до 10 комплектів нагород).

Водночас частка загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед чоловіків з дзюдо отримала поступову підтримку в межах програм Ігор Олімпіад. Починаючи з 1960 (Ігри XVII Олімпіади, Токіо) і до 1996 р. (Ігри XXVI Олімпіади, Атланта), на цей вид спорту припадало від 11,11 до 15,56% (6–7 комплектів нагород) та в окремі роки 1980 та 1984 (Ігри XXII Олімпіади, Москва та Ігри XXIII Олімпіади, Лос-Анджелес) отримав частки 17,78% та 17,39% відповідно (по 8 комплектів нагород серед чоловіків).

Як ми вже зазначали, Ігри XXVII Олімпіади (2000, Сідней) ознаменувалися появою в програмі Ігор Олімпіад «нового» виду спортивних єдиноборств – тхеквондо. Це, відповідно, змінило співвідношення в комплектах нагород. «Новий» вид програми отримав 8,89%, що становило 4 комплекти нагород. Загалом кількість нагород для цього виду спорту у змаганнях серед чоловіків залишилася сталою й надалі. Проте відсоткові значення мало змінилися з 8,89 до 10,53% від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед чоловіків.

Установлено, що введення до програми Ігор Олімпіад та, відповідно, виокремлення частки загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед чоловіків з тхеквондо стало можливим через інші, компенсаторні зміни. У цьому випадку компенсаторними виявилися зменшення часток комплектів нагород для боротьби греко-римської та боротьби вільної серед чоловіків із 17,78 до 15,79% від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед чоловіків (з 8 до 6 комплектів нагород відповідно).

За цей період також збільшилася частка загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед чоловіків у дзюдо до 18,42% при сталій кількості 7 комплектів нагород. Це засвідчує, що причинами зростання часток є не загальне розширення програми змагань зі спортивних єдиноборств серед чоловіків, а перерозподіл та подекуди зменшення кількості змагань у цьому напрямі.

Щодо динаміки співвідношення комплектів нагород видів спортивних єдиноборств у програмах Ігор Олімпіад сучасності серед жінок спостерігається суттєво відмінна ситуація (див. табл. 3).

Суттєвими відмінностями щодо співвідношення часток загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед жінок варто вважати те, що впродовж усього періоду поступово з'являлися змагання з різних видів спортивних єдиноборств: фехтування – 1924р. (Ігри VIII Олімпіади, Париж), дзюдо – 1992 р. (Ігри XXV Олімпіади, Барселона), тхеквондо – 2000 р. (Ігри XXVII Олімпіади, Сідней), боротьба вільна – 2004 р. (Ігри XXVIII Олімпіади, Афіни), бокс – 2012 (Ігри XXX Олімпіади, Лондон). Винятком є лише боротьба греко-римська, де змагання серед жінок не проводилися.

Можна спостерігати, що динамічні зміни для програми змагань зі спортивних єдиноборств серед жінок характерні лише з 1992 року (Ігри XXV Олімпіади, Барселона). Також спостерігається тенденція щодо випереджувального введення змагань з «нових» видів спортивних єдиноборств (дзюдо та тхеквондо) та пізнішого введення змагань з традиційних видів (боротьба вільна та бокс).

Отже, з 1924 до 1988 р. (Ігри VIII – XXIV Олімпіад) монополістом у змаганнях зі спортивних єдиноборств серед жінок було фехтування. Проводилися змагання спочатку в одному, а згодом у двох видах. Проте це все одно становило 100% від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед жінок.

У 1992 р. (Ігри XXV Олімпіади, Барселона) з уведенням до програми змагань зі спортивних єдиноборств дзюдо та змагання серед жінок співвідношення зазнало суттєвих змін. Більша кількість змагань (через наявність вагових категорій) зумовила перевагу цього виду спорту над фехтуванням. На дзюдо припадало 77,78% загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед жінок, на фехтування – 22,22% відповідно.

Таблиця 3

**Динаміка часток комплектів нагород видів спортивних єдиноборств
у програмах Ігор Олімпіад сучасності (серед жінок)**

Рік та місце проведення Ігор Олімпіад	Загалом	з них серед жінок	Види спортивних єдиноборств				
			фехтування	боротьба вільна	бокс	дзюдо	тхеквондо
1924, Париж	28	1	100,0	-	-	-	-
1928, Амстердам	28	1	100,0	-	-	-	-
1932, Лос-Анджелес	29	1	100,0	-	-	-	-
1936, Берлін	29	1	100,0	-	-	-	-
1948, Лондон	31	1	100,0	-	-	-	-
1952, Гельсінкі	33	1	100,0	-	-	-	-
1956, Мельбурн	33	1	100,0	-	-	-	-
1960, Рим	34	2	100,0	-	-	-	-
1964, Токіо	38	2	100,0	-	-	-	-
1968, Мехіко	35	2	100,0	-	-	-	-
1972, Мюнхен	45	2	100,0	-	-	-	-
1976, Монреаль	45	2	100,0	-	-	-	-
1980, Москва	47	2	100,0	-	-	-	-
1984, Лос-Анджелес	48	2	100,0	-	-	-	-
1988, Сеул	46	2	100,0	-	-	-	-
1992, Барселона	54	9	22,22	-	-	77,78	-
1996, Атланта	56	11	36,36	-	-	63,64	-
2000, Сідней	60	15	26,67	-	-	46,67	26,67
2004, Афіни	61	19	21,05	21,05	-	36,84	21,05
2008, Пекін	61	20	25,00	20,00	-	35,00	20,00
2012, Лондон	63	23	21,74	17,39	13,04	30,43	17,39
2016, Ріо-де-Жанейро	63	25	20,00	24,00	12,00	28,00	16,00

Проте надалі частка дзюдо в загальній кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед жінок лише зменшувалася (з 63,64 до 28,00%) при сталій кількості комплектів нагород (7 позицій). Загалом це свідчить про збільшення частини програми Ігор Олімпіад пов'язаною із участю жінок у змаганнях зі спортивних єдиноборств.

Для змагань з фехтування серед жінок частка загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств після суттєвого підвищення в 1996 році (Ігри XXVI Олімпіади, Атланта) до 36,36% згодом поступово зменшилася до 20,00% загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед жінок (2016, Ігри XXXI Олімпіади, Ріо-де-Жанейро). Паралельно відбулося збільшення абсолютної кількості нагород з 4 до 6 комплектів.

Більш сталими є показники для інших видів спортивних єдиноборств у змаганнях серед жінок. Так, після введення тхеквондо до програми змагань частка становила 26,67% від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед жінок та надалі незначно зменшувалася кожного чотириріччя до 16,00%. Однак абсолютна кількість комплектів нагород утрималася на позначці 4 позиції.

Те саме стосується боксу, який представлений трьома ваговими категоріями на Іграх XXX та XXXI Олімпіад (2012 та 2016, Лондон та Ріо-де-Жанейро), унаслідок чого частка цього виду спорту становила 13,04% та 12,00% загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед жінок відповідно.

Дещо по іншому змінювалася частка боротьби вільної. Після введення змагань серед жінок (2004, Ігри XXVII Олімпіади, Афіни) програма змагань у цьому виді спорту була представлена чотирма ваговими категоріями, що становило 21,05 % загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед жінок на той момент. Проте розвиток виду спорту в межах програм Ігор Олімпіад сприяв збільшенню абсолютної кількості нагород до 6 комплектів, що становило 24,00 % від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед жінок у 2016 році (Ігри XXXI Олімпіади, Ріо-де-Жанейро).

Водночас вважаємо, що із наближенням та проведенням Ігор XXXII Олімпіади (2020, Токіо) змінюються співвідношення кількості комплектів нагород із видів спортивних єдиноборств у програмах Ігор Олімпіад сучасності як серед чоловіків і жінок, так і загалом.

Висновки. З метою отримання об'єктивної інформації співвідношення кількості комплектів нагород із видів спортивних єдиноборств у програмах Ігор Олімпіад сучасності доцільно вивчати в кількох аспектах: визначення динаміки за загальними показниками кількості комплектів нагород, часток комплектів нагород, розіграних серед чоловіків, та часток комплектів нагород розіграних серед жінок.

Упродовж еволюції програми Ігор Олімпіад зі спортивних єдиноборств та введенням до неї «нових» видів співвідношення часток комплектів нагород змінювалося.

За загальними показниками, частки окремих видів спортивних єдиноборств сягають станом на 2016 рік (Ігри XXXI Олімпіади, Ріо-де-Жанейро) для фехтування – 15,87 %, боротьби греко-римської – 9,52 %, боротьби вільної 19,05 %, боксу – 20,63 %, дзюдо – 22,22 та тхеквондо – 12,70 % від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств.

Для змагань зі спортивних єдиноборств серед чоловіків тривалий час динаміка відображає загальні показники та збереження загальних тенденцій, проте із дещо іншими значеннями часток. Однак останні зміни програми Ігор Олімпіад щодо змагань зі спортивних єдиноборств зумовили такі частки окремих видів спортивних єдиноборств, які становлять станом на 2016 рік: фехтування – 13,16 %, боротьба греко-римська – 15,79 %, боротьба вільна 15,79 %, бокс – 26,32 %, дзюдо – 18,42 та тхеквондо – 10,53 % від загальної кількості комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед чоловіків.

Змагання зі спортивних єдиноборств серед жінок у програмі Ігор Олімпіад до 1924 року не проводилися, з 1924 до 1988 р. були представлені лише фехтуванням. Із 1992 року динамічне введення видів програми зі спортивних єдиноборств для жінок (дзюдо – 1992, тхеквондо – 2000, боротьба вільна – 2004, бокс – 2012) стало підставою для наявного у 2016 р. (Ігри XXXI Олімпіади, Ріо-де-Жанейро) співвідношення пов'язаного із загальною кількістю комплектів нагород зі спортивних єдиноборств серед жінок: фехтування – 20,00 %, боротьба вільна 24,00 %, бокс – 12,00 %, дзюдо – 28,00 та тхеквондо – 16,00 % відповідно.

Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення особливостей нормативно-правового забезпечення України щодо розвитку спортивних єдиноборств, доданих до програм Ігор Олімпіад сучасності.

Список літератури

1. Бубка С. Н. Олімпійський спорт: давньогрецька спадщина та сучасний стан : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01 / С. Н. Бубка ; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. – Київ, 2014. – 35 с.
2. Золоті сторінки Олімпійського спорту України / М. С. Герцик, О. М. Вацеба, О. В. Коппій [та ін.] ; за ред. І. Федоренка. – Київ : Олімпійська література, 2000. – 192 с.
3. Исинбаева Е. Г. Концептуальная модель эволюции современных Олимпийских Игр : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Исинбаева Елена Гаджиевна ; [Волгогр. гос. акад. физ. культуры]. – Волгоград, 2010. – 22 с.
4. Латишев С. В. Аналіз тактико-технічних дій борців вільного стилю на Іграх XXVI Олімпіади в Атланті / С. В. Латишев // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2000. – № 2/3. – С. 20–30.

5. *Марзаганов Х. Т.* Історія розвитку боротьби самбо і дзюдо : метод. вказівки / Х. Т. Марзаганов. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ Факел, 2007. – 21 с.
6. Олімпійський спорт : в 2 т. / В. Н. Платонов, С. Н. Бубка, М. М. Булатова [и др.]; под общ. ред. В. Н. Платонова. – Киев : Олимп. л-ра, 2009. – Т. 2. – С. 63–76.
7. Олімпійська Хартія. – Київ, 2016. – 72 с.
8. П'ять нових видів спорту включено до програми Ігор-2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nos-ukr.org/news/12903/> (дата звернення: 11.03.2017)
9. *Платонов В. Н.* Олимпийский спорт: в 2-х кн. : учеб. для студ. вузов физ. и спорта. / В. Н. Платонов, С. И. Гуськов. – Киев : Олимпийская литература, 1994. – Кн. 1. – 496 с.
10. Хроніка олімпійський ігор: з історії літніх Олімпіад / упоряд. О. Й. Черкаський. – Київ : Молодь, 1979. – 272 с.
11. *Brendan M.* American professional wrestling: evolution, content, and popular appeal. / Brendan Maguirea // *Sociological Spectrum*. – 2005. – Vol. 25 (2). – P. 155–176.
12. London-2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.olympic.org/olympic-results?g=London%202012> (дата звернення: 11.03.2017)
13. Rio-2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.olympic.org/rio-2016> (дата звернення: 11.03.2017)

Стаття надійшла до редколегії 31.07.2017

Прийнята до друку 31.08.2017

Підписана до друку 31.08.2017